

# A kommunikáció

Prof. Dr. Csepeli György  
Szociálpszichológia I.  
2021. március 8.

# Az információ

- Shannon: valószínűség (bit)
- Alternatívák
- Ami nincs, de lehet
- Viszony
- A világ a részecskék közötti összefüggések egymásnak közvetített információinak hálózata
- Matematikailag leírható struktúrák

# A jel és a jelentés

- A jel mint fizikai anyag
- A jelentés – elképzelés-megidézés-elgondolás
- A jelhasználók agya

# Evolúció

- Biológiai szervezetek – fennmaradás, reprodukálás
- Információ átadás (utódok)
- Mutáció – új fajok keletkezése
- Az evolúció nagy lépése
- Az ember – kettős információ átadás (gének és mémek)

# Az emberi kommunikáció előfeltételei

- Nagy agy, fejlett idegrendszer
- A figyelem, a mások figyelésének és mások figyelme irányításának képessége
- A másokra hangolódás (intencionális alapállás)
- Szabályalkotás, szabálykövetés
- Reprezentáció leválása az ingerhelyzetről
- Hangképzés (anatómiai változás: a gégefő és a lágy szájpad szétválása)

# A kommunikáció technikai modellje: izomorfikus kommunikáció

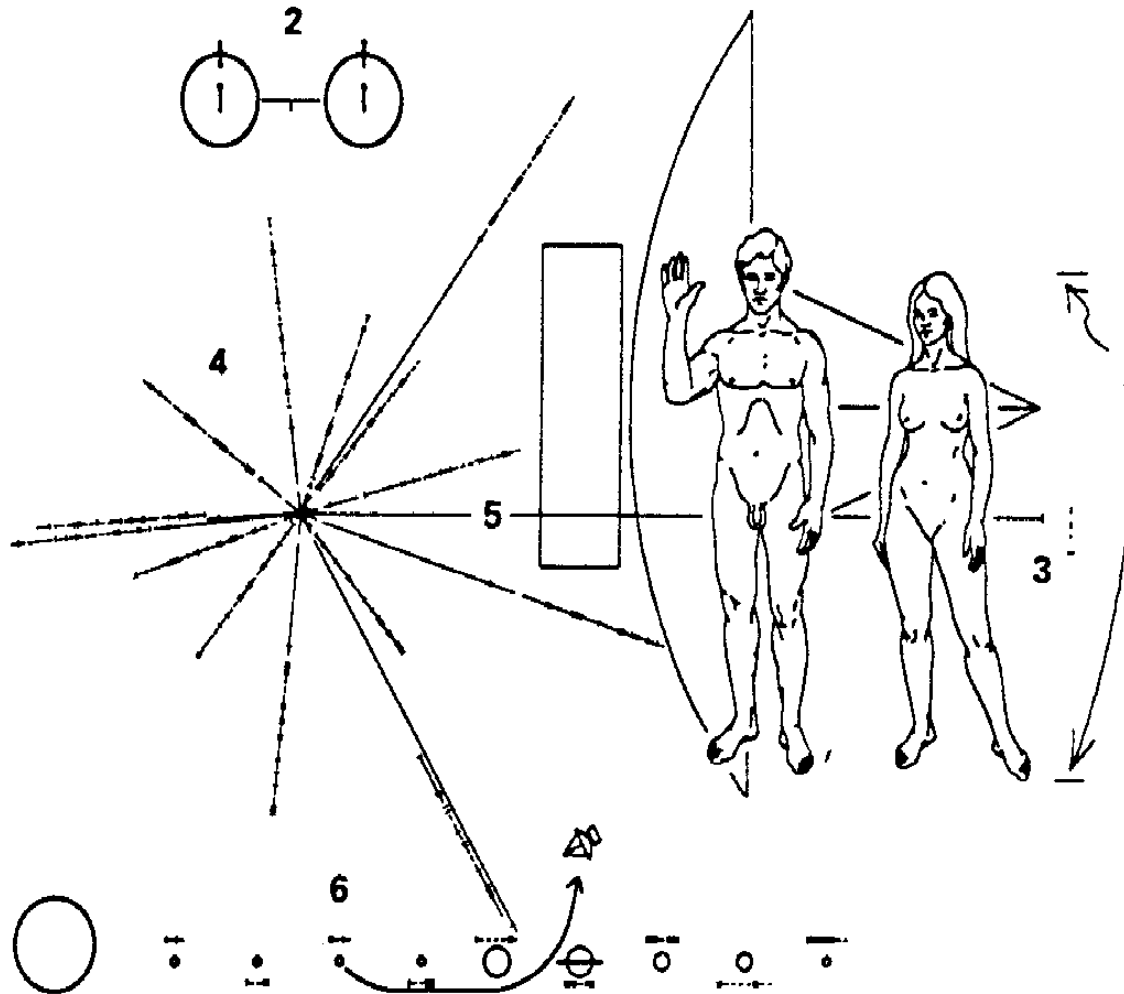
Információ

**Adó**

- Jel/kód/kódolás
- Üzenet
- Közlemény
- Továbbítás
- Csatorna
- Zaj
- Túlbiztosítás
- Dekódolás

**Vevő**

# Pioneer 10 (1973.ápr.3)



# A diszkurzív univerzum

„A diszkurzív univerzum mindig olyan kontextusként vagy mezőként implikált, melynek keretei között a gesztusoknak és a szimbólumoknak jelentése van. Ezt a diszkurzív univerzumot egyének csoportjai alkotják, akik részt vesznek a tapasztalat és a viselkedés közös folyamatában, melynek keretein belül a gesztusoknak vagy szimbólumoknak ugyanaz vagy közös jelentésük van a csoport minden egyes tagja számára, függetlenül attól, hogy címzettek vagy adók. A diszkurzív univerzum a közös jelentések rendszere.”

(G.H.Mead)



# A kultúra

- Közös tudás
- Jelentés környezet
- „Jelképek erdején vissz az ember útja”
- Ismerősség-otthonosság-”haza” érzés  
(vagy idegenség, elveszettség)
- Nemzedékről-nemzedékre (hagyomány)

# Az üzenet megfejtése

- A tábla bal felső sarkában a semleges hidrogénatom két energiaszintje közötti hiperfinom átmenet sematikus rajza található. Jobb oldalon egy emberi férfi és egy női test rajza látható. Mögöttük a szonda méretarányos ábrája, aminek alapján a testek magassága meghatározható. A középső részre került kép a Nap viszonylagos helyzetének meghatározására szolgál. Az alsó sávban a Naprendszer ábrája látható, az űrszonda pályájával.

# A jelek típusai

- Analóg jelek
- Ikonikus jelek(képek, szimbólumok)
- Digitális jelek

# Analóg jelek (metakommunikáció)

Nem tudunk nem kommunikálni

Hallgatás is kommunikáció

A test mint jelhordozó (arc, szem, száj, fej-tartás, testtartás, testtónus, kezek, lábak, testmozgás (kinezika), testek közelsége (proxemika)

- Kognitív tér (meglepetés, kíváncsiság, figyelem)
- Érzelmi tér (fájdalom-bánat-öröm-kéj, sírás-nevetés)
- Pantomim, balett, néma film

# Patológia/Diagnosztika

- Hallgatás
- Dadogás, hadarás
- Hisztéria
- Depresszió
- Visszahúzóadás
- Skizofrénia (bizarr viselkedés)
- Agresszivitás

# Ikonikus jelek

- A képi jelek által teremtett világ szemléletes és konkrét
- Egyszerűen befogadható
- Fénykép: az idő bizonyítéka, állapot melynek referense elmúlt)
- Festmény (ex-pozíció – érzelmi kommunikáció)

# Szimbólumok

- Nem verbális
- Kollektív érzelmi jelentés-identitás
- Időálló
- Rendszerváltás- Szimbólumváltás
- Vallás
- Politika
- Kereszt, Horogkereszt, Vörös Csillag

# Egy példa: az oroszlán

- Szentség és kárhozat
- Védelem és támadás/pusztítás
- Krisztus: szellemi oroszlán
- Őr
- A sátán jelképe (a sátán oroszlán módjára ott kószál mindenütt, és keresi kit nyeljen el)
- Márk evangelista (Velencei oroszlán)
- Az oroszlán városa: Lvov



# Digitális jelek

- Nincs semmilyen kapcsolat a fizikai jel és a jelentés között- csak konvenció
- Jelhasználók közösségének
- Flexibilitás
- Bármiről, bármikor, bárki (helyzettől való függetlenség)
- Nyelvek (beszéd, jelnyelv, virágnyelv)

# Süketnémák



# A törzs

- Miroszláv Slaboszpickij filmje (2015)
- Siketnéma szereplők
- Csak jelnyelven kommunikálnak
- Testbeszéd
- Többszörösön zárt világ fiú világ
- Szex, erőszak, hatalom, pénz

# A nyelv

- A nyelv evolúciós megjelenése (a nem jelenlévő megidézése)
- Pragmatikus közlés (információ csere)
- Lét elgondolhatósága
- Társas cselekvés (beszédaktusok)

# A nyelv a lét háza

- „Kezdetben volt az Ige”
- Isten=Nyelv=A világ teremtése
- Nevek (névmások, főnevek, melléknevek)
- Igék (létige, egyéb igék)
- Tér-és időkoordináták (igeidők, határozók)
- Mondatok (állítás, tagadás, kérdés, feltételezés)

# A kompetencia (nyelv elsajátítási program)

- Minden ép, fejlődőképes idegrendszerrel született ember rendelkezik bármilyen nyelv megtanulásának képességével, melynek birtokában kisgyermekkorban a környezet nyelvi ingerei hallatán megtanulja a nyelvet
- A nyelv komplex szabályai nem tanulhatók meg a környezetben hallott mondatok többnyire töredékes nyelvtani szerkezetei alapján, ezért a gyermek spontán nyelvelsajátítása csak úgy képzelhető el, hogy születéskor hoz magával egy genetikailag megalapozott programot, mely képessé teszi a nyelv szabályainak kivonására környezetben hallott mondatok és szavak alapján. (Chomsky)

# A performancia

- A kompetencia aktualizációja
- Tényleges nyelvhasználat
- Egyenlőtlenségek (szószám, mondatszám)
- Nyelvi programozás- mesterséges intelligencia

# Kommunikációs architektúrák

- Utánzás- test
- Gesztusok
- Beszéd
- Írás
- Sokszorosítás – nyomtatás
- Audiovizuális sokszorosítás – film, rádió, tévé
- Hálózatos terjedés (internet)



# Együttműködés és nyelvi kommunikáció (Grice)

- Mennyiség (se többet, se kevesebbet)
- Minőség (nem közölj olyat, amiről tudod, vagy azt hiszed hogy nem igaz)
- Relevancia (csak azt közöld, ami odailik)
- Modor (kerüld a kétértelmű, homályos kifejezéseket)

# Nyelv és cselekvés

- Beszédaktus (Austin: Tetten ért szavak)
- Illokúció (eskü, átok, áldás, ígéret,)
- Perlokúció (tiltás, kérés, felszólítás, parancs)

# Beszédaktus és interakció

- Anya-gyerek viszony (Double bind)
- Játzmák
- Szeretet- hidegség
- Dicséret -büntetés

# Szabó Lőrinc

- „A szó nemcsak egyszerű és hasznos közlekedési eszköze a gondolatnak: a szó azonos a tettel, sokszor nagyon is szembetűnő intézője és parancsnoka a tényeknek, és néha még ennél is több, teremtő társa Istennek, aki kezdetben szintén csak egy szó volt: Legyen”.
- Rendőr—letartóztat
- Bankár-utaltat
- Bíró ---elítél

# Hymes

- „A nyelv nemcsak arra szolgál, hogy segítségével megszervezzük, leírjuk és szabatosan észleljük a világot. A nyelv eszköze a kifejezésnek, a felhívásnak, a parancsnak, a tiszteletadásnak és a sértésnek, a pletykáknak és a megrovásnak”.
- Beszéd mint politikai tett (lázadás, tiltakozás, megadás, belenyugvás)

# A beszédaktus helyessége

- Nyelvtanilag helyes
- Produkciósan helyes (nem suttog, nem dadog, nem hadar)
- Logikailag helyes (nem múltra vonatkozóan ígér, nem előre megbán)
- Helyzetileg helyes (Aktorok, szín, díszlet)

# Politikai kommunikáció

- Mennyiség (kevesebbet vagy többet)
- Minőség (csak azt, amiről tudod, vagy hiszed, hogy nem igaz, vagy bizonyíthatatlan)
- Relevancia (légy irreleváns, beszélj mellé!)
- Módoz: Használj kétértelmű, homályos kifejezéseket

# Buzek válaszol

- Tervezi-e az EU vezetése, hogy tekintettel a gazdasági válságra, csökkentsék az uniós vezetők, bürokraták és képviselők fizetését? Az így megtakarított eruromilliókat a tagállamokon belüli társadalmi feszültségek csökkentésére kellene felhasználni. A két helyszínes parlamenti ülés költségéből Magyarország teljes romaproblémáját meg lehetne oldani.
- Buzek: Számos mítosz tartja magát az Unióval kapcsolatban. Gyakran emlegetik úgy, mint elkényeztetett funkcionáriusok és lusta politikusok túlméretezett bürokráciáját. Ezzel szemben én úgy látom, hogy az EU olyan munkamániások gyűjtőhelye, akiknek sokkal jövedelmezőbb helye lenne a versenyszférában. Egyébként nincs is olyan sok hivatalnok az Unióban, körülbelül ugyanannyi, mint a párizsi városházán.
- Ide tartozik az is, hogy az Európai Tanács átfogó kiadáscsökkentést jelentett be a tagállami megszorításokra válaszul. Az EU költségvetésének körülbelül 5 %-át fordítják személyi költségekre, a többi befektetésekre megy el. Nem hiszem, hogy lenne olyan tagállam, amely kevesebb pénzt költ személyi kiadásokra mint az EU. A két helyszínes ülés kívül esik az Európai Parlament hatáskörén, a tagállamok egyhangú döntése szükséges ahhoz, hogy a jelenlegi felállás megváltozzon.



# Propaganda

- „szaporítás”, „tenyésztés”, „ültetés”
- Affirmatív és offenzív
- Zártság
- Érzelmi ráhatás
- Ismétlés-egyszerűség
- Demagógia (demokrácia)

# Kultiváció (Gerbner)

Módszer: rendszeresen visszatérő tartalmak elemzésére alkalmas kódrendszer

- lét-prioritás-relevancia-összefüggés
- Manipuláció: a média által alakított valóság

# Korlátozott és kidolgozott kód

- |                        |                     |
|------------------------|---------------------|
| • Kevés szó            | sok szó             |
| • Konkrétság           | elvontság           |
| • Szituativitás        | helyzetfüggetlen    |
| • Egyszerű mondatok    | összetett mondatok  |
| • Közbevetett kérdések | direkt közlés       |
| • Érzelmek             | meditatív, reflexív |
| • Személyes            | személytelen        |

# Meggyőzés

- Sokr: Nemde mindenki előtt világos, hogy némely fogalmat illetően egyetértünk, másokat illetőleg viszont megoszlik véleményünk?
- Phaidros: Úgy sejtem, értem, amit miondasz, de fejezd ki világosabban.
- Sokr: Ha valaki a vas, vagy az ezüst nevét kimondja, nemde mindnyájan ugyanazt értjük alatta?
- Phaidros: Természetesen
- Sokr: De mi történik, ha za igazságosról vagy a jóról van szó? Nemde egyikünk ide, másikunk oda sordródik, és meghasonlunk úgy egymással, mint önmagunkkal.
- Phaidros: Bizony így van.
- Sokrates: Tehát némely fogalmat illetőleg egyetértünk, némelyet illetőleg nem.
- Phaidros: Ugy van.
- Sokr: Mármost melyik esetben lehet bennünket könnyebben ráűszedni, és hol van a retorikának nagyobb hatalma?
- Phaidros: Világos, hogy ott ahol ingadozunk.

# A közlő

- Hitelesség
- Hozzáértés
- „Halo” effektus
- Hasonlóság a közönséggel
- Színlelés

# A hatás

- Sorrendiség („első” vs. „utolsó”)
- „szunnyadó hatás (a forrás eltűnik, a hatás megmarad)
- „bumeráng hatás” (a fordítottja marad meg a közönségben, riasztó „felvilágosítás”))
- Involváció
- Immunizáció
- Negativitás (rágalom)
- Ki vonja le a következtetést?

# Információs társadalom

- Mindig, mindenki, mindenről, mindenütt
- Alacsony belépési küszöb
- Konvergencia
- Tárolás
- Keresés, navigálás, kóborlás
- Új nyilvánosság (buborék, Facebook)
- Wiki-tudás
- Új közösségiség („Big sister”)
- Pszichológiai hatások (A Másik eltűnése)
- Védtelenség, kiszolgáltatottság, totális ellenőrzöttség („Big brother”)